

UOT: 338.43
JEL:Q16

ABDULLAYEV R. E. i.ü.f.d.
AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun böyük e.i

KƏND TƏSƏRRÜFATINDA İQTİSADI SƏMƏRƏLİLİYİN YÜKSƏLDİLMƏSİNDƏ İNVESTİSİYALARIN ROLU

Xülasə

Məqalədə iqtisadi proqnozlara əsaslanaraq göstərilmişdir ki, istər inkişaf etmiş ölkələr, istərsə də inkişaf etməkdə olan ölkələr kənd təsərrüfatı üzrə istehsal etdikləri məhsulun həcmi artırılmalıdır. Bu artımın əsası kimi isə kənd təsərrüfatında istifadə edilən texnika və texnologiyanın daha mütərəqqi olması, aqro-kimyəvi proseslərin səmərəliliyinin artması, aqrar sektorda infrastrukturun yaxşılaşdırılması və s. çıxış edir. Qeyd edilənlərin həyata keçirilməsi isə kənd təsərrüfatına yönəldilən investisiyaların həcmindən aslıdır. Bu baxımdan son on dörd ildə ölkəmizin kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların təhlili həyata keçirilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların xüsusi çəkisi olduqca azdır. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, bu göstərici üzrə əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların xüsusi çəkisi ölkə üzrə əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların 15-20%-dən aşağı olmur.

Açar sözlər: investisiya, kənd təsərrüfatı, səmərəlilik, aqro-kimyəvi, ətraf mühit, texniki, texnoloji və s.

GİRİŞ

Son illər global aləmdə baş verən proseslər, xüsusilə də iqtisadi böhranlar, milli valyutanın məzənnəsindəki dalğalanmalar, qiymətlərin qeyri-sabitliyi, iqlim dəyişikliyi və s. kimi amillər iqtisadiyyatın bütün sahələrində, xüsusilə də kənd təsərrüfatında ciddi dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Dünya əhalisinin sayının ildən-ilə artması onun ərzağa olan tələbatının daha dolğun ödənilməsinə, eləcə də daha çox torpaq sahəsinin istehsal dövriyyəsinə cəlb edilməsinə zəruri edir. İqtisadi proqnozlara görə, 2050-ci ilə qədər inkişaf etmiş ölkələr kənd təsərrüfatında istehsal olunan məhsullarını 70%, inkişaf etməkdə olan ölkələr isə 100% artırmalıdırlar [1,s.6]. Belə bir artıma nail olmağın əsas təminatı kimi kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşları çıxış edə bilər. İnvestisiya qoyuluşları iqtisadiyyatda davamlılığın və perspektiv sahələrin müəyyənlişməsində önəmli paya sahibdir. Bu mənada kənd təsərrüfatında istehsal olunan məhsula tələbatın ödənilməsi baxımından istehsal prosesinin avtomatlaşdırılması daha məhsuldar bitkilərin və heyvandarlıq məhsullarının yetişdirilməsinə zəruri edir.

İqtisadi baxımdan qabaqcıl ölkələrdə iqtisadiyyata yönəldilən investisiya qoyuluşlarının həcmi dövrü olaraq artdığı halda, iqtisadi baxımdan zəif inkişaf etmiş ölkələrdə isə investisiyaların həcmi ümumən aşağı olur. İqtisadiyyata yönəldilən investisiya qoyuluşlarının həcmi

artması adətən istehsal xərclərinin və istehsal olunan məhsulun maya dəyərinin aşağı düşməsinə şərtləndirirsə, başqa bir tərəfdən isə məhsulun rəqabətqabiliyyətli olmasına, məşğulluğun təmin edilməsinə, infrastrukturun yenidən təşkilinə səbəb olur. Bu baxımdan kənd təsərrüfatında da nəzərdə tutulan hədəflərə nail olunması aqro-kimyəvi, ətraf mühit, texniki və texnoloji tədbirlərin həyata keçirilməsinə zəruri edir.

Kənd təsərrüfatında investisiya qoyuluşlarının mahiyyəti və məzmunu

İnvestisiya qoyuluşları digər sahələrdə olduğu kimi kənd təsərrüfatında da səmərəli və dayanıqlı inkişafın əsas şərtlərindən biri kimi çıxış edir. Belə ki, kənd təsərrüfatında investisiya istehsalın inkişafını təmin edən başlıca şərtlərdən biri və istehsal potensialının yüksəldilməsinin həlledici amili kimi çıxış edir. İqtisadi kateqoriya kimi investisiyaya iqtisadi ədəbiyyatlarda müxtəlif cür təriflər verilsə də “İnvestisiya fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda investisiya aşağıdakı kimi xarakterizə edilir: İnvestisiya—gəlir (mənfəət) və ya sosial səmərə əldə etmək məqsədi ilə sahibkarlıq və digər fəaliyyət növləri obyektlərinə qoyulan maliyyə vəsaitindən, habelə maddi və intellektual sərvətlərdən ibarətdir [2]. E.Quliyev tədqiqatlarında kənd təsərrüfatında kapital qoyuluşunun əsas istiqamətləri kimi aşağıdakıları göstərir [3,s.192]:

- istehsal və qeyri-istehsal təyinatlı obyektlərin tikilməsi;

- kənd təsərrüfatı texnikası, avadanlıq və nəqliyyat vasitələrinin alınması;
- çoxillik bitkilərin əkilməsi və onların becərilməsi;
- işçi və məhsuldar heyvanların yetişdirilməsi və s.

Kənd təsərrüfatında investisiya qoyuluşlarının əsas hədəfi təkcə məhsulun həcmünün artırılması deyil, eyni zamanda iqtisadi səmərəliliyə nail olmaqdır. İqtisadi səmərəliliyə nail olunması isə investisiya siyasətinin düzgün formalaşdırılması ilə birbaşa bağlıdır. Burada əsas məsələ kənd təsərrüfatında texnoloji strukturun, aqrokimyəvi tədbirin, texniki təminatın, istehsal güclərinin modernləşdirilməsi və ya hər hansı digər bir tədbirin həyata keçirilməsini təyin etməkdir. Təsədüfi deyildir ki, inkişaf etmiş ölkələr kənd təsərrüfatında səmərəliliyə nail olmaq üçün investisiya proseslərini konkret plan üzrə, çevik iqtisadi mexanizmlər, zəruri investisiya qoyuluşları və spesifik xüsusiyyətləri nəzərə almaqla həyata keçirirlər. Bu baxımdan İ.İbrahimov kənd təsərrüfatında investisiya qoyuluşlarına aşağıdakı amillərin təsir göstərdiyini bildirir [4, s.585]:

- Kənd təsərrüfatı sahəsinin gəlirliyinin səviyyəsi;
- Bankların kənd təsərrüfatı kreditinə görə müəyyən etdikləri faiz dərəcələri;
- Sahədə amortizasiya ayırmaları və s.

İnvestisiya qoyuluşlarının kənd təsərrüfatı məhsulunun istehsalında önəmli paya malik olduğunu ayrı-ayrı ölkələrin təcrübəsindən də görmək olar. Belə ki, Çinin çəltik istehsalı üzrə statistik məhsullara nəzər saldıqda aydın olur ki, bu ölkədə 1978-84-ci illər ərzində məhsul istehsalı həcmində 40%-i texnoloji tərəqqinin tətbiqi, 35%-i isə iqtisadi islahatlar hesabına baş vermişdirsə, bu göstəricini 1984-90-cı illərin göstəriciləri ilə müqayisə etdikdə aydın olur ki, həmin dövrdə çəltik istehsalında məhsul artımının demək olar ki, hamsı texnoloji tərəqqi hesabına mümkün olmuşdur. Çində kənd təsərrüfatına aid elmi-texniki tərəqqinin nəticələri məhsul istehsalına tətbiq edilməsi sahəsindən asılı olaraq məhsul istehsalının həcmində illik 20-80% arası artım müşahidə olunur [1.s.44].

Kənd təsərrüfatında investisiya qoyuluşları və kreditləşmə ilə bağlı beynəlxalq təcrübə

İlk növbədə bildirək ki, inkişaf etmiş ölkələrdə kənd təsərrüfatına investisiya və ya

kredit qoyuluşları konkret proqramlar, qanunlar və müəyyən qərarlar əsasında, müəyyən sistemlilik çərçivəsində həyata keçirilir. Məsələn, Almaniya kənd təsərrüfatının kreditləşməsi “Gənc fermerlər” proqramı çərçivəsində güzəştli şərtlərlə maliyyələşdirilir ki, burada illik 5%-dək 200 min avro fermerin təsərrüfatının inkişafı üçün və ya da illik 1,5% -dək tikinti məqsədləri üçün 120 min avro həcmində olur. Bundan başqa “Kənd təsərrüfatı”, “Kəndin təmiri” və “Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin dövlət maliyyə dəstəyi” çərçivəsində də kreditləşmə həyata keçirilir [5].

Fransada da güzəştli kreditlərin bir neçə növü vardır: “iqtisadiyyatın yaxşılaşdırılması və müasirləşdirilməsi”, “heyvandarlığın inkişafı”, müəyyən məhsul növlərinin istehsalı, habelə torpaq kreditləri ola bilər. Kredit növünə görə güzəştli kreditlərin həcmi illik 3%-dən illik 8%-ə qədər ola bilər. Gənc fermerlər üçün illik 2%- 4% arasında olur. Belə kreditlər adətən 5-9 il, təbii-iqtisadi baxımdan qeyri-əlvərişli zonalar üçün isə 7-12 il müddətinə verilir [5].

Böyük Britaniyada isə fermerlərə kreditlər 40 il müddətinə də verilir. Böyük Britaniyanın “Farm Dairy Corporation” şirkəti fermerlərə heyvandarlıqdan əldə etdikləri südü saxlamaq üçün sistem (mayeləri saxlamaq və daşımaq üçün böyük çən) kreditlər təklif edir və ya özü satın alır, onları icarəyə verir. Həmçinin bu ölkədə ət məhsulları ilə məşğul olan bir şirkət mal-qaranın bəslənməsi üçün 1 ilədək təminatlı kreditlər təklif edir, bir şərtlə ki, onlar daha sonra bu heyvandarlıq məhsullarını həmin korporasiyaya satmalıdır [5].

Amerika Birləşmiş Ştatlarında kənd təsərrüfatı kreditlərinin əsas subyektlərindən biri kimi dövlət təşkilatı olan “Fermer kredit sistemi” (SFC) çıxış edir. Təşkilatın yaradılması üçün başlanğıc kapital dövlət tərəfindən təmin edilib, lakin sistemin tədricən, sonra da fəaliyyəti SFC-nin üzvləri, yəni fermerlər hesabına həyata keçirilməyə başlanılıb. ABŞ-ın bütün ərazisi 12 kənd təsərrüfatı kredit bölgəsinə bölünür və hər bir bölgəsində SFS-nin üç əsas elementi var: “Federal Torpaq Bankı”, “Federal Kredit Bankı” və “Kooperativlər Bankı” [5].

ABŞ-da təsis edilmiş “əmtə və kredit korporasiyası” Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin tabeliyində yaradılmış xüsusi kredit təşkilatıdır. Hökumət fermerlərə istehsal etdikləri taxılın satışı problemini həll etmək üçün ciddi maliyyə

dəstəyi göstərir. Bu təşkilatın resursları büdcə vəsaitləri hesabına formalaşır [5].

Azərbaycanda kənd təsərrüfatında investisiya qoyuluşlarının mövcud vəziyyəti

Ölkəmizin regionlarında yeni iş yerlərinin yaradılması, infrastruktur obyektlərinin tikilməsi və eləcə də vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi aqrar siyasətin əsas prioritetləri hesab edilir. Qarşıya qoyulan hədəflərə nə dərəcədə nail olunması kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyanın həcmindən bilavasitə asılıdır. Digər tərəfdən ölkəmizin kənd təsərrüfatında çalışan sahibkarların öz fəaliyyət sferasını genişləndirmək üçün maliyyə imkanlarının məhdud olması, kimyəvi mühafizə vasitələrinə olan tələbatın yüksəkliyi, istifadə edilən texnika və avadanlıqların xeyli hissəsinin

fiziki və mənəvi cəhətdən köhnəlməsi, inkişaf etmiş ölkələrlə müqayisədə institusional qurumların eləcə də infrastrukturun geriliyi, kənd təsərrüfatına çəkilən xərclərin yüksəkliyi və s. kimi məsələlər cari dövrümüzdə kənd təsərrüfatında investisiya resurslarına ehtiyacı daha da artırır. Bununla belə bildirmək lazımdır ki, kənd təsərrüfatında istehsalın mövsümlüüyü, istehsal olunan məhsulun ərazi baxımından dağınıq olması, istehsal olunan məhsulun isə satış bazarlarından kənarda olması, yağıntının miqdarı, su təchizatı və s. kimi məsələlər də kənd təsərrüfatında investisiya resursları ilə birbaşa bağlıdır. Bu baxımdan 2002-2017-ci illərdə ölkədə kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaya nəzər salaq (Cədvəl №1).

Cədvəl №1.

Kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiya (mln. manatla)

İllər	Cəmi əsas kapitalla investisiya	kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiya	Kənd təsərrüfatı məhsulu	Xüsusi çəkisi faizlə
2002	2,107.0	18.5	1342.9	0.88
2003	3,786.4	37.4	1450.5	0.99
2004	4,922.8	35.0	1572.7	0.71
2005	5,769.9	40.7	1844.8	0.71
2006	6,234.5	58.3	2115.5	0.94
2007	7,471.2	243.3	2918.6	3.26
2008	9,944.2	336.5	3505.9	3.38
2009	7,724.9	266.6	3805.5	3.45
2010	9,905.7	431.0	3877.7	4.35
2011	12,799.1	437.3	4525.2	3.42
2012	15,407.3	648.8	4844.6	4.21
2013	17,850.8	574.3	5244.6	3.22
2014	17,618.6	363.9	5225.8	2.07
2015	15,957.0	355.4	5635.3	2.23
2016	16,772.8	325.1	5632.4	1.94
2017	17,430.3	617.8	6580.0	3.54

Mənbə: www.stat.gov.az

Cədvəl məlumatlarından göründüyü kimi 2002-2006-cı illərdə kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların ölkə üzrə cəmi əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyalarda xüsusi çəkisi heç bir faiz də belə olmamışdır. Cədvəldən göründüyü kimi ən yüksək hədd 2010-cu ildə (4,35%), 2012-ci ildə (4,21%) və 2017-ci ildə (3,54%) olmuşdur. Müşahidələr təsdiqləyir ki,

kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların xüsusi çəkisi nisbətən yüksəlsə də bu məbləğin özü belə beynəlxalq normalardan xeyli geri qalır. Belə ki, inkişaf etmiş ölkələrdə kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların xüsusi çəkisi ölkə üzrə əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların xüsusi çəkisinin 15-20%-dən aşağı olmur.

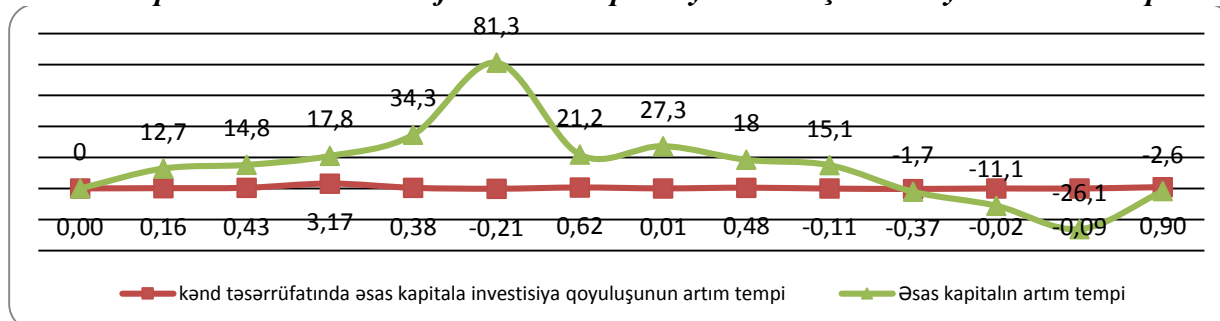

Şəkil №1-dən göründüyü kimi ölkə üzrə əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyaların artım tempi

yüksək olduğu illərdə belə kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşları həmin tempə uyğun olmamışdır.

Şəkil №1.

Əsas kapitalın və kənd təsərrüfatına əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyanın artım tempi

Kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların nə qədər məhsul yaratmaq imkanlarını müəyyən etmək üçün kənd təsərrüfatına yönəldilən investisiyaların riyazi funksiyasını da qurmaq olar. İstər nəzəri və istərsə də praktiki baxımdan bu funksiyaları müxtəlif rəqəmlərdə qurmaq mümkündür. Məsələn, kənd təsərrüfatında əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların kənd təsərrüfatında istehsal olunan məhsulun həcmindən asılılığı, kənd təsərrüfatında gəlirlilik normasından asılılığı, faiz dərəcəsi və s. şəkildə baxmaq mümkündür. Hesab edirik ki, ən ümumi halda həmin riyazi formulu belə göstərmək olar.

$$I = I_0 + b \cdot Y \quad (1)$$

$$0 < b < 1$$

burada; I – investisiyanı, I_0 – avtonom investisiyanı Y – kənd təsərrüfatında yaranan məhsulu, b – son hədd meyilliyi göstərir.

Digər tərəfdən kənd təsərrüfatına yönəldilən investisiya nəticəsində multiplikativ effektivliyi nəzərə alsaq, onda bu aşağıdakı kimi ola bilər.

Beləliklə də cədvəl 1-in əsasında “views” proqram paketinin köməkliliyi ilə hesablama aparıldıqda aşağıdakı kimi alınmışdır.

(136,49) (0,15)

$R^2 = 64,0$ $DW = 2,1$

Məlumatlardan görünür ki, tənliyin standard səhvləri alınan əmsallardan elə də kiçik deyil, digər tərəfdən determinasiya əmsali də modelin 64% adekvatlıq olduğunu göstərir. Lakin modelin DW əmsalının müəyyən qədər yüksək olması qurulan model haqqında bəzi fikirləri deməyə əsas verir. Aparılan tədqiqatdan məlum olur ki,

orta hesabla hər il kənd təsərrüfatında avtonom olaraq əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların həcmi 190 milyon manatdan az olmamalıdır. Məlumdur ki, C.Keyns investisiya multiplikatorunu

$\frac{1}{1-b}$ kimi göstərdiyindən və kənd təsərrüfatında

yaradılan məhsula b – son hədd meyillilik olduğunu nəzərə alsaq onda kənd təsərrüfatında investisiyanın yaratdığı multiplikativ effektivlik 1,17 bərabər olacaqdır. Lakin multiplikativ effektivliyin qısamüddətli və qapalı iqtisadi şəraitdə daha çox effektiv olduğunu da nəzərə almaq lazımdır.

Kənd təsərrüfatının inkişafında səmərəliliyə və iqtisadi inkişafa nail olmaq üçün əsas kapitalla yönəldilmiş investisiyanın maliyyələşdirməsinə cəlb edilən bank kreditlərinin də mühüm rolu vardır. Kənd təsərrüfatı kifayət qədər riskli sahə hesab olunduğundan, digər tərəfdən isə gəlir və ya mənfəət aşağı olduğundan sahibkarlar bu sahəyə investisiya yatırmaqda elə də meyilli olmurlar. Digər tərəfdən isə bank kreditlərinin də kənd təsərrüfatına cəlb edilməsi bir çox hallarda səmərəli olmur ki, bu da kreditlər üzrə müəyyən edilən faiz dərəcələrinin həddən artıq yüksək olması ilə bağlıdır. Lakin bununla belə ölkədə Sahibkarlığa kömək milli fondu tərəfindən ölkəmizin kənd təsərrüfatına müəyyən güzəştli şərtlərlə kreditlər verilmişdir. Kənd təsərrüfatında çalışanların müəyyən maliyyə məhdudluğunu nəzərə alan ölkə rəhbərliyi kənd təsərrüfatında çalışanlara təcili kredit baxımından bəyil, eyni zamanda vergi baxımından da müəyyən güzəştlər edir.

Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, kənd təsərrüfatında məhsul istehsalının artması texnoloji yeniliklərdən istifadənin artmasına və mövcud resurslardan istifadənin səmərəliliyinin yüksəlməsinə bağlı olduğundan belə bir yüksəlməni

yalnız maliyyə təminatı vasitəsilə həyata keçirmək mümkündür. Digər tərəfdən kənd təsərrüfatında məhsul istehsalçıları öz fəaliyyətərini zamanında və tam olaraq yerinə yetirmək üçün maliyyə resurslarına tez-tez ehtiyacları yaranır.

Cədvəl №2.

Kənd təsərrüfatına yönəldilən kreditlər (mln. manat)

İllər	Cəmi kreditlər	Kənd təsərrüfatında kreditlər	Xüsusi çəkisi faizlə	SİF tərəfindən	SİF verilən kreditin kənd təsərrüfatı kreditində payı%
2005	1441,0	97,6	6.77	36,3	37.2
2006	2362,7	136,5	5.78	90,1	66.0
2007	4681,8	197,2	4.21	90,7	46.0
2008	7191,3	261,5	3.64	87,8	33.6
2009	8407,5	394,8	4.70	129,6	32.8
2010	9163,4	441,3	4.82	115,0	26.1
2011	9850,3	466,7	4.74	138,0	29.6
2012	12243,7	546,2	4.46	218,0	39.9
2013	15422,9	733,3	4.75	275,0	37.5
2014	18542,6	847,3	4.57	295,0	34.8
2015	21730,4	508,1	2.34	248,5	48.9
2016	16444.6	441.3	2.68	189,5	42.9
2017	11757.8	429.2	3.65	146,0	34.0

Mənbə: www.cbar.az

Cədvəl 2-nin məlumatlarından göründüyü kimi banklar tərəfindən verilən kreditlərin içərisində kənd təsərrüfatında kreditlər heç 7% belə deyil. Nəzərə almaq lazımdır ki, təhlil olunan 2005-2017-ci illərdə kənd təsərrüfatına verilən kreditlərin 1/3-dən çoxu (bəzi illərdə daha çox) sahibkarlığın inkişafı fondunun vəsaitləridir. Belə hal onu göstərir ki, banklar kənd təsərrüfatının maliyyələşdirilməsində elədə maraqlı deyillər.

Xatırladaq ki, Sahibkarlığın İnkişafı Fondu (SİF) tərəfindən kənd təsərrüfatına verilən güzəştli kreditlər illik faiz dərəcəsi 6 faiz olduğu halda bu göstərici, Avstraliyada 5,5%, Kanada, və ABŞ-da 3%, Çexiyada 5%, Hollandiyada 1%, Böyük Britaniyada 0,5%, İtaliya 5%, Macarıstan və Çində isə 6%-dir. Ümumiyyətlə, inkişaf etmiş ölkələrdə kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşları konkret dövlət proqramları vasitəsilə həyata keçirilir [5].

Kənd təsərrüfatına yönəldilən investisiyalar bu sahədə istifadə edilən texnika və texnologiyaların alınmasını da zəruri edir ki, bu da kənd təsərrüfatında səmərəliliyin müəyyən olunması üçün

vacib amillərdəndir. Daha doğrusu kənd təsərrüfatında səmərəliliyin müəyyən olunmasında texniki-texnoloji amillər böyük əhəmiyyət kəsb edir. Kənd təsərrüfatında istehsal və xidmət proseslərinin yerinə yetirilməsi səviyyəsi istifadə edilən texnika və texnologiyalardan birbaşa asılıdır. Ona görə də texnika və texnologiyaların səviyyəsi istehsalın iqtisadi səmərəliliyini müəyyən edir.

Statistik məlumatlar göstərir ki, 2010-cu ildən başlayaraq kənd təsərrüfatında satılmış və verilmiş texnika və avadanlıqların dəyəri artmağa başlamışdır. Belə ki, 2010-cu ildə satılmış və verilmiş maşınların dəyəri 28,5 mln. manat olmuşdursa bu göstərici 2017-ci ildə 269,4 milyon manat səviyyəsinə yüksəlmişdir.

Kənd təsərrüfatına müxtəlif formalarda yönəldilən investisiyalar öz nəticəsini kənd təsərrüfatında istehsal olunan məhsulun həcmində göstərir.

Son 10 (on) ildə kənd təsərrüfatında istehsal olunan məhsul ÜDM-nin 10%-ni belə keçməmişdir. Digər tərəfdən 2014-ci ildən başlaya-

raq bitkiçilik məhsullarının xüsusi çəkisi azalmağa, heyvandarlıq məhsullarının xüsusi çəkisi isə artmağa başlamışdır.

NƏTİCƏ

İnvestisiyalar kənd təsərrüfatında təkcə məşğulluğun təmin edilməsi üçün deyil, eyni zamanda iqtisadi, istehsal resurslarından səmərəli istifadə üçün vacib amildir. Kənd təsərrüfatında investisiya qoyuluşlarının digər sahələrlə müqayisədə özəl xüsusiyyətlərindən biri də ondan ibarətdir ki, dövlət ərzaq təhlükəsizliyində və əhalinin normal qidalanması üçün bu sahəyə müxtəlif formalarda investisiya qoymaqda maraqlıdır. Eyni zamanda dövlət kənd təsərrüfatının inkişafı üçün təkcə investisiya cəlb ediciliyini həyata keçirmir, eyni zamanda bu sahədə istehsal olunan məhsulun satılmasında, inkişaf baxımından məqsədli dövlət proqramlarının qəbulunda, büdcə ssudaları, subsidiyaları, eləcə də bu sahədə

istehsal olunan məhsullara çəkilən xərclərin bir hissəsinin kompensasiya olunmasını da təmin edir.

Kənd təsərrüfatına investisiya qoyuluşlarının, cəlb edilən kreditlərin, eləcə də satılan və lizinqə verilən texnikanın həcmi artsa da kənd təsərrüfatında istehsal olunan məhsulun həcmi ÜDM-də payı ümumən artmamışdır. Deməli daha konstruktiv və daha səmərəli investisiya fəaliyyətinə ehtiyac duyulur.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. G.Özertan. Türkiyə tarım sektoru'nde yapısal dönüşüm ve teknoloji kullanımının rolü. Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü 2013-cü il s.81.
2. İnvestisiya fəaliyyəti haqqında Azərbaycan respublikasının Qanunu 1995 il.
3. E.Quliyev "Aqrar İqtisadiyyat" Kooperasiya nəşriyyatı-2015 il s. 322.
4. İ. İbrahimov Aqrar sahənin iqtisadiyyatı Bakı-2016 s. 656.
5. www.fao.org

Абдуллаев Р.Э.

Роль инвестиций в повышение экономической эффективности в сельском хозяйстве

Резюме

Статья основана на экономических прогнозах о том, что как развитые, так и развивающиеся страны должны увеличить объемы сельскохозяйственного производства. Причины этого роста являются более прогрессивные технологии и технологии, используемые в сельском хозяйстве, эффективность агрохимических процессов, улучшение инфраструктуры в аграрном секторе и т. д. выводится. Для реализации вышесказанного объем инвестиций, направленных в сельское хозяйство, является зависимым. В связи с этим в течение последних четырнадцати лет сельскохозяйственный сектор страны анализировал капитальные вложения. Установлено, что доля инвестиций в основной сельскохозяйственный капитал довольно мал. Доля этих инвестиций в основной капитал не превышает 15-20% инвестиций в основной капитал по всей стране.

Ключевые слова: инвестиции, сельское хозяйство, эффективность, агрохимическая, экологическая, техническая, технологическая и др.

Abdullayev R.E.

The role of investment in improving economic efficiency in agriculture

Summary

The article is based on economic forecasts that both developed and developed countries should increase the volume of agricultural production. The basis of this growth is the more progressive technology and technology used in agriculture, the efficiency of agro-chemical processes, the improvement of infrastructure in the agrarian sector, etc. performs. For the implementation of the above mentioned, the volume of investments directed to agriculture is dependent. In this regard, over the past fourteen years, the country's agricultural sector has been analyzing capital investment. It was determined that the share of investments in basic agricultural capital is rather small. The international experience shows that the share of these investments in fixed capital does not exceed 15-20% of investments in fixed capital across the country.

Key words: investment, agriculture, efficiency, agro-chemical, environmental, technical, technological, etc.

Daxil olub: 05. 11.2018

Rəy verib: AMEA İqtisadiyyat Institutunun "Aqrar islahatlar və ərzaq təhlükəsizliyi" şöbəsinin müdiri i.e.d., prof., *Aliyev İ. H.*